

V. OLVASÓSZOLGÁLAT

1. Olvasóforgalom

2006-ban az érvényes olvasójeggyel rendelkezők száma 7. 272, ebből kölcsönző 3. 824 volt. Az év során napijegyet 511-en váltottak, regisztrációs jegyet 561-en kaptak. Májustól új főigazgatói utasítás lépett életbe, amely lehetőséget adott a beiratkozási és kölcsönzési kör némi bővítésére. A beiratkozási díjakból 3. 502. 048 Ft folyt be. A központi olvasószolgálat korábban legnépesebb táborát kitevő egyetemisták száma évről évre csökken, ezt a folyamatot az elmúlt évben sem tudtuk megállítani, számarányuk a kölcsönzést is figyelembe véve a könyvtár szolgáltatásait igénybevevő valamennyi használóhoz képest a tavalyi 45. 26%-ról 40.05 % -ra apadt. Az egyetemi hallgatók látványos távolmaradása elsősorban az olvasóterem forgalmában mutatkozott meg, a tavalyi évhez viszonyítva tovább csökkent. Törzsolvatóink, köztük a PhD hallgatók és igényesebb egyetemisták továbbra is kutatóhelyként használták olvasótermünket. A raktárból kikereshető és félretehető könyvek számát az ésszerűség és ellenőrizhetőség határán belül továbbra sem korlátoztuk.

2. Kölcsönzési forgalom

A kölcsönzési forgalom hasonló volt az előző évihez. A kölcsönözhető kötetek számát és a kölcsönzési határidőket, a már korábban kialakult szellemben – azaz megértve a kutatók igényeit is – igyekeztünk betartani. Késedelmes visszahozás esetén rendszeresen reklamáltunk. Elvesztett könyvekért könyvtartozás címén olvasóink 30.000 Ft-ot fizettek be. Bírósági ügyünk nem volt. A gépi kölcsönzés bevezetése érdekében folytattuk a 600.000-es könyvállomány vonalkódosítását. Elkészült a kölcsönzési modul, megtörtént az olvasói státuszok, jogosultságok beállítása az ALEPH-ben. Elkészítettük az új vonalkódos olvasójegyeket. A különbözőképpen beolvasott vonalkódok egységesítése után elkezdődhet a kölcsönzés gépesítése.

3. Könyvtárközi kölcsönzés

2006-ban a könyvtárközi kölcsönzés forgalma nem növekedett tovább, a megelőző évihez hasonló szinten maradt. Más könyvtárakból 3.623 könyvre vo-

natkozó kérés érkezett hozzánk, ezek 92 százalékát, 3.331-et (ebből 3.284-et eredetiben, 30-at nyomtatott, 17-et elektronikus formában sikerült teljesíteni. Sok esetben előjegyeztük az épp kikölcsönzött műveket, és később elküldtük a kérő könyvtárnak. A könyvekből rendelt másolatokat gyakran (kb. 30 %) küldtük elektronikus formában. Olvasóink idén 64 dokumentumot kértek más könyvtárból, 2005-ben 107 ilyen kérés volt. A csökkenés a külföldi kölcsönzés magas ára miatt következett be.

4. Raktározás

Az elmúlt évben a Katalogizáló Osztálytól raktározásra 7.163 könyvtári egységet (ebből 6.816 új könyv, 164 rekatalogizált könyv, 49 CD, 2 DVD, 131 Lieferung és 1 térkép) vettünk át, ezeket példánystátusszal láttuk el, majd elhelyeztük raktárainkban. Az Arany János utcai épületben lévő raktár négyszintes, a raktárrészek közel állnak a teljes telítettséghez. Az új könyvek elhelyezése érdekében a legkevésbé használt állományrészek folyamatosan a törökbálinti raktárba kerülnek. A raktári rend fenntartása és a raktári kiszolgálás, beleértve a szombati nyitva tartást, ebben az évben is zökkenőmentesen zajlott. A kéréseket 20-25 perc alatt tudtuk teljesíteni. A raktár hőmérsékletét és páratartalmát heti rendszerességgel mértük, ez általában megfelelt az előírásoknak.

A törökbálinti raktár – mind az új, mind a régi raktárrész – az odahelyezett állománnyal részt vesz a mindennapi olvasóforgalomban. Ellátja az Olvasószolgálat, a Folyóírártár, a Keleti Gyűjtemény valamint igény szerint a Levéltár és a Kézirattár (a Törökbálinton lévő disszertációk esetében) olvasóinak kiszolgálásával kapcsolatos feladatokat. Az év folyamán 11. 429 kötet könyvet (ebből 4. 910-et a Keleti Gyűjtemény részére), 3. 299 kötet folyóíratot, 37 disszertációt, azaz összesen 14.765 kötetet, valamint 1.572 levéltári dossziét és 139 levéltári dobozt küldött be. A raktár a Nemzetközi Csereszolgálat részére is teljesít feladatokat: új anyagokat vételez be, vezeti a cseretartalék nyilvántartását. Az új raktárrészben a hőmérséklet és a páratartalom megfelelő volt, a régi raktárrészben, ahol a párástó csak felügyelet mellett működhet, az őszi-téli hónapokban a páratartalom a megengedettnél kissé alacsonyabb (35-36 %) volt.

5. Állományellenőrzés

Folytattuk a modern könyvállomány évek óta rendszeresen végzett számel-
lenőrzését, az ellenőrzések eredményét egy 2003-ban készített adattárba folyama-
tosan beépítettük. Az elmúlt évben a 0-ás számtartomány 25.000 kötetét, a
100.000-es könyvállományt, a 200.000-es számtartományból a 200.000-tól
248.660-ig terjedő részt, valamint a 800.000-es számtartományt ellenőriztük.
Továbbá elkezdtük a korábban már szám szerint ellenőrzött 600.000-es állomány
revízióját, ebből 17.500 kötetet ellenőriztünk. A Törökbálinton őrzött valamennyi
régí szak inventáriumát (66 db) tételesen átnéztük, darabszámra összeírtuk a
XVI., XVII., és XVIII. századi muzeális értékű dokumentumokat, ezek közül a
még ott raktározott XVI. századi könyveket (szám szerint 154 darabot) jegyzék
kíséretében rekatalogizálásra és őrzésre átadtunk a Kézirattár és Régi Könyvek
Osztályának. Folytattuk és befejeztük az előző évben elkezdett Földrajz Szak
inventáriumának tételes ellenőrzését, melynek eredményét jegyzőkönyvben rö-
gíztettük. 2006-ban ellenőriztük a perzsa kéziratok állományát, és felmértük a kéz-
iratok állapotát.

6. Tájékoztatás

Osztályunk írásban, drótpostán, telefonon és szóban rendszeresen végez tájé-
koztatást. Az ún. technikai referenz kérdések száma, melyek a saját vagy a ha-
zai könyvtári rendszer szolgáltatásaira vonatkoztak 4.557, a hosszabb kutatást
igénylő kérdések száma 864 volt. Olvasóink számára a Könyvtárban elérhető on-
line adatbázisokban való eligazodást könnyítendő rövid ismertetőket készítet-
tünk, melyeket az olvasói számítógépek mellé helyeztünk ki, ezeket rendszeresen
ellenőriztük. Rendszeresen, szórólapon tájékoztattuk olvasóinkat az Info-
Centrumban található CD-ROM adatbázisokról is. Az Info-Centrumban napköz-
beni ügyeleti rendszert szerveztünk meg, hogy ott is igény szerint álljunk olvasó-
ink rendelkezésére. Folytattuk az új külföldi szerzeményeink bemutatását az Ol-
vasóteremben elhelyezett böngésző polcon.

7. Akadémikusok publikációi

Az MTA elnökségének határozata alapján a Könyvtár 1960 óta gyűjti az akadémikusok publikációinak bibliográfiai leírását megválasztásuk évétől halálukig. Az adatok egyrészt a Könyvtár állományában lévő könyvek, folyóiratok, heti és napilapok átvizsgálásából kigyűjtött bibliográfiai leírásokból, másrészt az MTA tagok adatközléseiből származnak. Az év második felében a bibliográfia bővítését határoztuk el, ennek első lépéseként napi rendszerességgel megkapjuk és gyűjtjük az MTA Sajtótitkárságától az akadémikusok közszereplésével kapcsolatos anyagokat. Továbbá – egyelőre kísérleti jelleggel – az akadémikusok adatközlései alapján elkezdjük hangzóanyagaik bibliográfiai adatainak gyűjtését is. Az év során több alkalommal is megbeszélést folytattunk a KSZI munkatársaival abból a célból, hogy hogyan tudna együttműködni az általuk működtetett Köztisztviselői Publikációs Adattár (KPA) és az általunk gyűjtött akadémikus bibliográfia. A kétféle gyűjtés jellegénél fogva egymást kiegészíti. Honlapunkon összefoglaló ismertetővel tájékoztattuk olvasóinkat az akadémikus bibliográfiáról, használatának lehetőségéről és elérhetőségéről, továbbá egy linkkel utaltunk a KPA-ra.

A felhasználók megoszlása tudományos fokozat és foglalkozás szerint (%)

Tudományos fokozat	Könyv olvasó	Folyóirat olvasó
MTA rendes és levelező tagja	1,1	0,6
Egyetemi tanár, tud. dr. kandidátus	22,8	9,6
Egyetemi oktató	7,2	12,1
Tudományos kutató, PhD hallgató	14,3	32,4
Nem főfoglalkozású kutató	10,7	14,0
Egyetemi hallgató	40,0	29,9
Egyéb	3,9	1,4
Összesen	100,0	100,0

Az állomány használatának megoszlása szakok szerint (%)

Szakcsoport	Könyv	Folyóirat
0 általános művek	2,7	5,1
1/2 filozófia, pszichológia, vallás	13,4	5,3
3 társadalomtudományok	8,1	14,1
5 természettudományok	5,2	7,6
6 alkalmazott tudományok	2,9	3,7
7 művészetek	3,2	8,0
80 nyelvtudomány	8,4	19,4
82 irodalomtudomány	36,0	15,6
9 földrajztud., régészet, történettud.	20,1	21,2
Összesen	100,0	100,0

8. Folyóirattár

A Törökbálinton lévő raktárunkból 2006-ban 586 címet, 2.633 kötetnyi anyagot kértünk be. Ez nemcsak az olvasói használatot elégítette ki, hanem feldolgozó munkánkhoz is szükséges volt.

9. Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye

2006. május 1-től az osztály egyik nagy problémája oldódott meg az állandó kutatótermi felügyelő munkába állásával, aki beírja a kért anyagokat a kutatótermi naplóba és tételes ellenőrzés után visszaveszi azokat. A raktárkezelő könyvtáros végzi a raktári kiszolgálás és az anyag-visszaosztás mellett, a disszertációk katalógizálását, a xerox-megrendelések teljesítését és az anyagigénylést. A kutatók között sok a PhD-hallgató, de többnyire fokozattal rendelkező olvasók látogatják a Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményét. Mindenkinek, aki első alkalommal jön, a regisztráláson kívül „Kutatói nyilatkozat”-ot is ki kell töltenie.

A tájékoztatás levélben, e-mailen, telefonon történik. Sok felvilágosítást és xerox-másolatot kérő levelet és drótpostát kapunk. Naponta adunk felvilágosítást kurrens ügyekről, pl. disszertációkról, információt keresünk ki katalógusból, némelyik kérés (a külföldieké szinte mindig) több napos kutatást kíván. Nevesebb

olvasóink 2006-ban: *Ács Tibor, Balázs Mihály, Dávidházi Péter, Entz Géza, Egyed Emese, Haader Lea, Hermann Róbert, Habsburg Géza, Imre Mihály, Klebelsberg Éva, Kőszeghy Péter, Miskolczy Ambrus, Madas Edit, Ritoók Zsigmond, Timár Árpád, R. Várkonyi Ágnes, Vizkelety András, Voigt Vilmos.*

Néhány, több időt igénylő tájékoztatás: az *Ender*-akvarellekről a Pozsonyi Magyar Kulturális Intézetnek; a szlovák fémveretes énekeskönyvekről *Robert Milevskinek* (Princeton University Library, USA); *Kotzebue*-levelekről *Gerhard Miekének* (Hambüren, Németország); az esztergomi missálék és breviáriumok történeti kötéseiről *Holger Nickelnek* Berlinbe; *Lakatos Imre* PhD-dolgozatáról *Alex Bellamynak* Londonba; egy 1691-es Biblia-fordításról *Gabriela Zibritovának* Pozsonyba (Tud. Egyet. Könyvtár Tsz.); *Kazinczy* feljegyzései a *Grassalkovich* családról a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnak; egy 16. sz-i esztergomi breviáriumból származó verskézirat meghatározása *Klinda Máriának*. Elkészítettük a Hadtörténeti Múzeum *Kapisztrán János*-kiállítására kölcsönzött 7 tétel (tartalmi) leírását és összeállítottunk egy listát az MTA Elnöki Titkárság kérésére az Akadémia 1945 előtti ingatlan-vagyonáról. Az MTA Elnökségének kérésére azonosítottuk a „Rusznák-album“ képeit. Tájékoztatást adtunk *Horváth László* (MTA Titkárság Jogi Főosztály) részére a kandidátusi és MTA doktori disszertációk másolásának szerzői jogi kérdésével kapcsolatban, a Főtitkárságnak a *Balassi Bálint* festmény provenienciájáról, az MTA Kommunikációs Titkárságnak *Sina Simonról* az emléktábla-avatás kapcsán. Rendszeresen biztosítjuk a hozzáférést az *Aczél*-hagyatékhöz a kuratóriumi tagok számára.

2006-ban főtitkári kiutalásból 500 eFt-ot kaptunk restaurálásra. A pénzből antikva és régi magyar könyveket, *Tompa Mihály*-, *Arany János*- és *Szabó Lőrinc*-kéziratokat restauráltattunk. A Kézirattári segédkönyvtárból 20 tételt, összesen 63 kötetet hozott rendbe a saját kötetzet.

Elvégeztük az RMK III revízióját. Ezzel befejeződött az RMK I-III. könyveinek állományrevíziója, amelynek során a könyveket egybevetettük az adatbázis tételeivel. A nyári zárás idején a RAL anyagban folyt rendezés, a szakadt borítékok helyett újak készültek.

10. Mikrofilmtár

A Mikrofilmtárnak 325 távhasználója, 547 személyes látogatója volt, ebből helyben olvasó 263, kölcsönző 11. Helyben 466 művet használtak, könyvtárközi kölcsönzésre 26 mikrofilm került. Növekszik az érdeklődés a mikrofilmlapon olvasható francia disszertációk iránt, többen kutatták a *Kaufmann*-gyűjtemény anyagait, köztük külföldi kutatók is. A legnagyobb érdeklődés hagyományosan – és továbbra is – a régi magyar nyomtatványok, és a magyar nyelvű kéziratok iránt mutatkozik. A fototechnikai megrendelések területén is átvette a vezetést a digitális technika, a külföldi kutatók a Kézirattár és a Keleti Gyűjtemény (főként a *Kaufmann* Gyűjtemény) anyagait kérték, a magyar kutatók ezeken kívül az állományvédelmi mikrofilmek másolatait, csökkenő mértékben a fotótár anyagait is.

Felvételek és másolatok száma (db)

Fajta	2005	2006
Mikrofilm felvétel	1.848	116
Digitális felvétel	524	22
Összes felvétel	2.372	138
Mikrofilm-másolat	119	10
Fotókópia (nagyítás)	2	49
Elektrosztatikus nagyítás	7.999	3.340
Digitális másolat (szkennelés)	743	1.023
Összesen	13.607	4.698

11. Reprográfia

A Xerox-műhely 2006-ban 80. 568 db másolatot készített, ebből belső könyvtári használatra 21. 532 db készült (ezek különböző nyomtatványok, állományvédelmi célra készült másolatok stb.) Infotec 4451-es géppel 33. 248 db, Nashua géppel 47. 320 db készült. A műhely bevétele 933. 062 Ft volt. Továbbra is nagy volt az igény az azonnal elkészíthető xerox-másolatok iránt. Az olvasóteremben elhelyezett OCE gépen 55. 289 felvétel, a bérelt Sharp típusú gépen 84. 412 felvétel készült, ezekből a könyvtárnak 691. 118 Ft bevétele volt.

12. Állományvédelem

A kötetzet 2006-ban összesen 2. 866 db kötetet kötött be, ebből 2.658 ragasztott, 165 fűzött, 18 aranyozott bőrkötés. 25 esetben gerincjavítást végeztek. Emellett még 38 db mappát illetve tékát, 17 db dobozt készítettek és 14. 750 db katalóguscédulát vágtak. A műhely az Olvasószolgálat, a Folyóirattár, és a Keleti Gyűjtemény kötetzeti megrendeléseit teljesíti. Teljesítménye a bekötött egységek számát tekintve elmarad az előző évitől, ezt egyrészt az év közbeni létszámcsökkenés, másrészt a kötésre leadott művek igen rossz állapota magyarázza.

2006. folyamán sajnos nagyon lelassult a folyóiratok kötése mindössze 448 kötetet tett ki. Az utóbbi évek erőteljesebb használata következtében igen sok régebbi folyóirat rongálódott meg, ezek állományvédelmére, újrakötésére semmiféle lehetőség nincs. Az állományvédelem idén digitális szintre terelődött, igazából „melléktermékként” digitális adathordozókra készült másolat a British Library-vel folyó Stein program és a Jeruzsálemi Geniza Kutató Intézettel lezárt program anyagáról.

Állományvédelmi másolat készült a *Kőrösi Csoma* honlaphoz felhasznált tibeti anyagról, valamint a kéziratári anyagokra vonatkozó megrendelésekre készült digitális másolatokról is.